

HET LAND VAN HERLE

Tijdschrift en contactorgaan

voor vrienden en beoefenaars van de historie van oostelijk Zuid-Limburg

---

Ir. Jan Koster, een Heerlense industrie-pionier en politicus

Inleiding.

In het sluitingsnummer van „Laurascope“ wordt driekwart eeuw mijnbouw van de „Laura & Vereeniging“ beschreven. Wij lezen daarin onder meer, dat de eerste directeur Raymond Pierre bij de aanleg van de schachten, door middel van de bevriesmethode, werd geassisteerd door een ingenieur Koster. Deze ingenieur was ir. Jan Koster, in 1875 te Amsterdam geboren als zoon van de aannemer Jacobus Koster en Anna Schwarze. De familie behoorde tot de Lutherse gemeente. Zij had een zekere welstand bereikt, zodat de zoon bestemd werd voor hogere studies.

Na zijn eindexamen H.B.S. in 1892 wordt hij als student ingeschreven aan de Polytechnische school te Delft, aanvankelijk voor de opleiding tot mijnbouwkundig ingenieur. Na het met goed gevolg behalen van het examen B (propaedeuse) zwaait hij om naar werktuigbouw, in welk vak hij in 1899 zijn ingenieursdiploma behaalt.

In 1900 komt hij dan naar de mijnstreek, als ingenieur van de mijn Laura & Vereeniging. Zijn dienstverband bij deze onderneming is slechts van korte duur. Als bij de aanleg van de eerste schacht een water- en zanddoorbraak plaats vindt, wordt dit door de directie Koster in de schoenen geschoven en neemt hij zijn ontslag. Hij heeft echter zoveel pioniersbloed in de aderen, dat hij zich op 26-jarige leeftijd onafhankelijk maakt en een eigen onderneming sticht: „De Nederlandsche Maatschappij tot het verrichten van mijnbouwkundige werken“. Ofschoon de zetel gevestigd wordt te Haarlem, ligt de hoofdactiviteit in Heerlen.

Tot zijn dood in 1935 blijft Jan Koster te Heerlen wonen, waar hij op velerlei terrein actief optreedt.

De ontwikkeling en de activiteiten van de „Mijnbouwkundige Werken“ tot aan de eerste wereldoorlog.

De in 1902 door Koster gestichte en nog altijd bestaande maatschappij wordt in het spraakgebruik korthedshalve genoemd de „Mijnbouwkundige Werken“. Het doel wordt omschreven als volgt. Het verrichten van mijnbouwkundige werken in de ruimste zin ten behoeve van mijnbouwkundige opsporingen en exploitatie. Het tijdstip was gunstig gekozen. In 1901 was de wet tot ontginning van staatswege van steenkolenmijnen in het Staatsblad gebracht. Een groot gedeelte van Zuid-Limburg, waar naar verwachting steenkool op ontginbare diepte kon worden aangetroffen, werd voor staatsexploitatie gereserveerd.

In 1902 werd onder Wenckebach een begin gemaakt met de aanleg van de eerste staatsmijn in een mijnveld, dat redelijk goed bekend was, de latere mijn Wilhelmina. Voor de aanleg van de tweede staatsmijn was echter een aantal verkenningsboringen nodig voor de plaatsbepaling van de schachten. Een boormaatschappij van Nederlandse signatuur als tegenwicht tegen de overheersende positie van de Pruisische ondernemingen op dit terrein werd van regeringswege niet ongaarne gezien. Hier vond Koster met zijn mijnbouwkundige werken onmiddellijk emloop.

Bovendien was reeds onder minister Lely een begin gemaakt met de voorbereiding van een wet, die tot strekking had voor een gedeelte van ons land de mijnwet van 1810 gedurende een aantal jaren buiten werking te stellen en in die gebieden de opsporingsbevoegdheden voor steenkool, bruinkool en zout te reserveren voor de Nederlandse staat. Deze wet kwam onder minister De Marez Oyens in 1903 in het Staatsblad. Ter uitvoering van deze opsporingswet werd de dienst Rijksopsporing van Delfstoffen in het leven geroepen. Langs deze weg kon de staat zelf vinderechten verwerven om al te grote buitenlandse invloeden te weren bij de ontginning van bodemschatten. Deze dienst liet tot in de Eerste Wereldoorlog een groot aantal boringen verrichten, nadat onder de tweede directeur, mr. dr. ing. Van Waterschoot van der Gracht het voorkomen van steenkool in de Peel was aangetoond. Een belangrijk aantal van deze boringen werd door de onderneming van Koster verricht.

Ook van particuliere zijde kwamen nog booropdrachten. In Zuid-Limburg was nog een tweetal terreinen vrijgelaten. Een veld, gelegen ten noorden van de lijn Geleen-Munstergeleen, de zogenaamde Maasvelden. In dit veld werd op instigatie van de Belgische geologen Gustave Lambert en André Dumont een aantal boringen aangezet, als gevolg waarvan een zestal concessies

werd aangevraagd. Ook bij deze opsporingen was Koster betrokken. Verder lag er nog een vrije strook tussen de noord-oostelijke grens van het voor de staat gereserveerde gebied en de Duitse grens. Koster voelde zich sterk genoeg om hier voor eigen rekening opsporingen te doen, hetgeen leidde tot de concessie-aanvraag „Eendracht”. De vinderechten van deze zeven velden zijn in 1911 en 1912 door de staat opgekocht. Op de „Maasvelden” is later de staatsmijn Maurits aangelegd.

Aanvankelijk ten behoeve van het onderhoud en de reparatie van de boorinstallaties werd te Heerlen aan de Esschenderweg een werkplaats ingericht. In 1904 werd deze aangesloten op het leidingnet van de toenmalige eigen elektrische centrale van de gemeente Heerlen. Al spoedig werd deze werkplaats ook ingericht voor het vervaardigen van boormateriaal voor derden en wist zij zich op dit gebied een naam te verwerven in het buitenland. In het begin van de jaren twintig werd nog contact gezocht met Rusland. Door diverse oorzaken, onder meer het snel opkomen van nieuwe boormethodes, kwamen er onvoldoende orders binnen en daarom werd de werkplaats in 1927 gesloten. De binnenlandse activiteiten waren te gering van omvang en van te tijdelijke aard om daarop een onderneming te bouwen. De in de wet op de rijksopsporing van delfstoffen gestelde termijn werd weliswaar verlengd van 8 tot 15 jaar en uitgebreid tot een groter deel van Nederland, maar bood toch te weinig gelegenheid tot ontplooiing, afgezien nog van het feit dat „Mijnbouwkundige Werken” geen monopoliepositie innam. Om levensvatbaar te zijn en te blijven moest een breder arbeidsveld gezocht worden.

De eerste stap hiertoe was de oprichting van een dochtermaatschappij in het buurland Duitsland. De monopoliepositie van de steenkool als energiegrondstof in de jaren voor de Eerste Wereldoorlog was oorzaak dat allerwege maar vooral in Duitsland, naar nieuwe steenkoolvelden werd gezocht. Deze dochteronderneming, de „Aktien Gesellschaft für Bergbauliche Arbeiten”, met ir. Koster als directeur, nam met negen boorinstallaties deel aan het opsporingswerk in Duitsland, een activiteit die door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd beëindigd. Langs de weg van een agentschap te Londen werd ook in Groot-Brittannië een aantal diepboringen verricht.

Het zwaartepunt kwam echter te liggen in Roemenië. Uit kleine inheemse ontginningen was bekend, dat in de bodem van dit land aardolie voorkwam. Omstreeks 1900 begon de Roemeense olie de aandacht te trekken van de buitenlandse oliemaatschappijen. Aardolie speelde in die tijd nog slechts een zeer bescheiden rol als energiegrondstof. Het belang lag in hoofdzaak bij petroleum als lampenolie en bij smeerolie; benzine, stookolie en dieselolie waren nog van zeer ondergeschikt belang. Naast de grotere oliemaatschappijen begon ook een aantal boorondernemingen

met het opsporen van olie, om concessierechten te verwerven, meestal uit speculatieve overwegingen om hun vinderechten te verhandelen.

Koster voerde in de jaren 1906 en 1907 een aantal succesvolle boringen uit in het district Tintea. Om orde op zaken te stellen vestigde hij zich in 1908 voor een half jaar in Tintea. Alle ontginningsrechten en bezittingen in Roemenië werden ondergebracht in de op 8 februari 1908 opgerichte „Petroleum Maatschappij Orion”. Zijn zwager E. Greeven werd met de directie belast, terwijl Koster zelf als gedelegeerd commissaris vanuit Heerlen verder de onderneming leidde. De maatschappij werd gevestigd te Ploesti in Roemenië.

In vergelijking met de tegenwoordige olievelden waren de produkties maar bescheiden van omvang. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog beliep de jaarproduktie van Orion 70.000 à 80.000 ton. In 1914 waren 24 putten in produktie en 32 putten in aanleg. De grote verandering voltrok zich in en na de Eerste Wereldoorlog, toen benzine, stook- en dieselolie de belangrijkste energiegrondstoffen werden en „King coal” zijn monopoliepositie verloor. In de eerste jaren werd de olie als ruwe olie afgezet, totdat de Orion over een eigen olieraffinaderij kon beschikken.

Naast de Orion werd nog een tweede maatschappij opgericht: de „Algemene Petroleum Maatschappij Sirius”. De opzet was om met deze maatschappij ontginningsrechten te verwerven buiten Nederland en Roemenië. In 1911 had zij enige kleine olievelden verworven in de Verenigde Staten in de staten Louisiana en Oklahoma.

Ook in Argentinië werden ontginningsrechten verkregen, die nog altijd op de balans van de „Mijnbouwkundige Werken” prijken maar tot nu toe weinig hebben opgeleverd.

Het lag voor de hand, dat Koster als Nederlander ook aandacht had voor de mogelijkheden in het voormalige Nederlands Indië. Hij wist hier opsporingsvergunningen te verwerven op Java, Borneo en Celebes. Deze activiteit was in het geheel niet naar de zin van de toenmalige baas van de Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij. Dit kwam tot uiting in een gesprek tussen Koster en Deterding over de inschrijving voor de ontginning van de Djambivelden. Gouverneur-Generaal Van Heutz was gekant tegen de monopoliepositie van de twee grote maatschappijen, de Koninklijke Olie en de Billiton Maatschappij. Gebruik makend van de nieuwe Indische mijnwet van minister Cremer stelde hij voor de Djambi-olievelden bij inschrijving te verpachten aan de meest biedende. Koster, die in verband hiermede een gesprek had met Deterding, kreeg van deze te horen dat hij dit maar moest overlaten aan de echte oliemaatschappijen en dat hij zich maar moest beperken tot zijn eigenlijke vak: fabricage van boormateriaal en opleiding van boorpersoneel. Koster liet zich echter niet uit het

Ir. Jan Koster (met bril) in gezelschap van prins Hendrik (zittend) tijdens diens bezoek aan Heerlen op 10 juni 1930 ter bijwoning van een demonstratie van de transportcolonne van het Rode Kruis, afdeling Heerlen, waarvan Koster ere-voorzitter was. De foto is gemaakt tijdens het bezoek van de prins aan hoeve „De Aar“, de modelboerderij van ir. A.E. Dinger (rechts van de prins staande).

veld slaan en diende twee inschrijvingen in, respectievelijk voor de Sirius en de „Mijnbouwkundige Werken“. Door regeringswisseling heeft toentertijd geen toewijzing plaats gevonden. Het probleem van de Djambi-velden heeft destijds enige politieke strubbelingen opgeleverd, zodat zij eerst na de Eerste Wereldoorlog tot ontginning zijn gekomen.

Vóór de Eerste Wereldoorlog was Koster een naam, die in de oliewereld toch wel wat betekende. De fabriek aan de Esschenderweg floreerde en had in ons land en speciaal in Heerlen wat kunnen blijven betekenen als na de oorlog enige steun van de overheid was verkregen.

Koster zat in die tijd vol initiatieven. Zo heeft hij zich nog geïnteresseerd voor mijnbouwkundige activiteiten in Rusland, waar echter alles anders liep door de grote politieke veranderingen. Daardoor werd Koster geïsoleerd te Heerlen met een duidelijke verandering in zijn activiteiten.

Ir. Koster als inwoner van Heerlen.

Ofschoon Koster ook vóór het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog zich niet onttrok aan het maatschappelijk gebeuren in Heerlen, werd dit contact veel nauwer toen hij als gevolg van de isolering, die het oorlogsgebeuren meebracht, geheel op een verblijf in ons land was aangewezen. Wel hadden de Mijnbouwkundige Werken in ons land nog enige booropdrachten voor de Rijksopsporing van Delfstoffen en voor de Staatsmijnen. Deze booractiviteiten waren echter niet van grote omvang. De fabriek op de Esschenderweg beschikte wel over opdrachten, onder meer voor Nederlands-Indië. De personeelsvoorziening was door de geforceerde snelle ontplooiing van de mijnen moeilijk. Ten behoeve van de huisvesting van personeel werd in de nabijheid van de fabriek in het Eikenderveld een aantal arbeiderswoningen gebouwd.

Ook het echtpaar Koster bond zich aan Heerlen. Op een uitgebreid terrein aan de Valkenburgerweg, tegenover de Pijnsweg, werd een riante villa gebouwd, die vlak na de oorlog voltooid werd. De uitvoering was in handen van de aan de familie Koster verwante aannemersfamilie Warners. De villa —thans eigendom van de „Natuurvrienden“— heeft niet meer het aanzien van „De Rozenhof“ uit de tijd dat mevrouw Koster-Greeven nog haar stempel er op drukte. De prachtige rozenperken hebben plaats gemaakt voor rationele dorre grasvelden.

Al vóór de Eerste Wereldoorlog had Koster te zamen met ir. C. Blankevoort, hoofd van het Staatstoezicht op de Mijnen, zich ingezet voor de oprichting van een afdeling van het Rode Kruis te Heerlen. De stoot hiertoe was gegeven door de catastrofe bovengronds op de mijn Laura in 1908, waarbij bleek dat er in de mijnstreek onvoldoende voorzieningen waren voor vervoer en behan-

deling van gewonden. Door deze bemoeienissen werd een eerste ambulancewagen in Heerlen gestationeerd. Dit was de situatie toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak.

Wie alleen de Tweede Wereldoorlog beleefd heeft, kan zich geen idee vormen hoe het begin was van de eerste in augustus 1914. In Limburg ging men aan de grens kijken, op de heuvels bij Mesch en omgeving, hoe er gevochten werd. Bereden regimenten, gewapend met lansen vormden nog een onderdeel van het Duitse leger. Uit Limburg gingen de schaarse autobezitters zoals Koster, onder de dekking van een vlag van het Rode Kruis, gewonde soldaten ophalen en vervoerden ze naar de hospitalen in Maastricht en Heerlen.

Onder dekking van diezelfde vlag maakte dr. H. Poels gebruik van de auto van Koster om op verzoek van mgr. Coenraedts, vice-rector van Leuven en door Poels in Welten opgenomen, pools-hoogte te nemen van de situatie in de verwoeste stad Leuven en om de Engelse Dom Marion, abt van Maredsous, alsmede een zak met correspondentie over de grens te brengen. Toen de fronten vastliepen werd door de legerleiding aan deze toestand snel een einde gemaakt. Uit die tijd dateert ook de nauwe relatie van Koster met Z.K.H. Prins Hendrik, voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis, die later, evenals prinses Juliana, enige malen Rode-Kruis-oefeningen in Heerlen bezocht.

Dit gedwongen verblijf te Heerlen en de opsluiting binnen de grenzen tussen de oorlogvoerende landen bracht Koster in nauw contact met het maatschappelijk, cultureel en kerkelijk werk te Heerlen. De Amsterdamse familie Koster was lid van de Lutherse gemeente. In Zuid-Limburg waren de lidmaten van de Lutherse gemeente maar zeer dun gezaaid. Het hoofdsteenpunt was Vaals, waar in 1669 een Lutherse gemeente was gesticht. De Vaalser fabrikanten-familie Clermonts en de Akense familie Pastor hadden de bouw van een kerk te Vaals mogelijk gemaakt. De lidmaten van de kerk waren voor het overgrote gedeelte burgers van Aken, die in de eigen stad niet terecht konden. Deze gemeente was dan ook aangesloten bij de Duits-Lutherse synode.

De komst in de mijnstreek van een belangrijk aantal Duits mijnwerkers en mijnbeambten, behorend tot de Luthers-protestantse richting, deed de behoefte ontstaan aan een steunpunt in Heerlen. Deze filiaal-gemeente kon in 1925 verwezenlijkt worden door een schenking van Koster. Voor een bedrag van fl. 6.484,50 wist hij een leegstaand houten evangelisatiegebouw aan de Meezenbroekerweg te verwerven en schonk het aan de Lutherse gemeente. Het stond op dezelfde plaats waar nu de Luthers-protestantse kerk staat. De Tweede Wereldoorlog bracht wel enige verwikkelingen. Sindsdien is de Heerlense gemeente vernederlandst. Het kerkgebouw te Vaals —een monument— is thans museum.

Voor de harmonie Sint Caecilia was hij als beschermheer de man op wie men nooit tevergeefs een beroep deed.

Zeer oranje-gezind zijnde was hij met ir. Dinger de grote steunpilaar van de Oranje-vereniging, die door gebrek aan steun van overheidswege bij haar activiteiten was aangewezen op giften en gaven van de burgers.

Met burgemeester Waszink nam hij het initiatief tot oprichting van de Nederlands-Duitse Vereniging, die vele culturele betrekkingen onderhield met Aken in de vorm van lezingen, schouwburgbezoeken, concerten en dergelijke. De machtsovername in 1933 maakte aan deze culturele banden een abrupt einde.

In 1911 was te Heerlen een Kamer van Koophandel opgericht die bij de reorganisatie van de Kamers in 1922 over de gehele mijnstreek werd uitgebreid. De verkiezingen waren een onderonsje. De leden werden steeds bij enkele kandidaatstelling gekozen. In 1925 was er een groep onder leiding van H. v.d. Voort, die een einde maakte aan dit spel en een tweede lijst indiende met ir. Koster als enige kandidaat. Doordat Koster gekozen werd viel een van de kandidaten van de gebruikelijke lijst af: de aannemer Deckers. Voor mr. A. Haex was dit aanleiding om zijn verkiezing niet te aanvaarden. Wat mr. Haex gemotiveerd heeft tot deze stap, daarnaar kan men alleen maar gissen. Wel sprak hij sinds die tijd nog maar denigrerend van de „Keuken” van Koophandel. In 1929 wist de toenmalige voorzitter, P. Janssen, het zo te plooiën, dat mr. Haex toch weer lid werd van de Kamer. De reden is waarschijnlijk mede gelegen in het feit, dat de Kamer zich uitvoerig bezig houden met het probleem van de mijnschade. Beïnvloed door de op dat moment figurerende secretaris van de kamer, mr. G. Ruys de Beerenbrouck, werden lange discussies aan dit probleem gewijd, die in extenso in het jaarverslag werden gepubliceerd.

Koster, die van nature vooral oog had voor details, nam actief deel aan de discussies in de Kamer, die als regel meer over het kleinbedrijf dan over het grootbedrijf gingen. Koster had vooral belangstelling voor verkeersproblemen, het Julianakanaal, spoorlijnen en het probleem van openstelling van de mijnspoorwegen voor algemeen gebruik. Bij de behandeling van al deze kwesties kwam telkens weer naar voren hoe goed Koster van alle details op de hoogte was.

Koster was een gezien en in zekere zin populair burger binnen de Heerlense samenleving.

Ir. J. Koster als politieke figuur.

In de jaren voor de eerste wereldoorlog was de aandacht van Koster gebonden door de activiteiten van zijn industriële bemoeienissen, waarvan het zwaartepunt in het buitenland lag, in het bij-

zonder in de olie-industrie van Roemenië. Door de oorlog werd hij van deze belangen afgesneden. De Mijnbouwkundige Werken, voorzover nog in Nederland werkzaam, waren te klein van omvang om deze energieke man voldoende bezigheid te verschaffen. In deze jaren kwam de aanzet tot zijn politieke carrière.

Villa „Eikhold”, Valkenburgerweg 72 Heerlen, thans in gebruik bij het NIVON (Natuurvrienden), voorheen genaamd villa „De Rozenhof”, gebouwd en bewoond geweest door de familie Koster. (foto Van der Wijst, 1979).

Sinds 1913 was het links geörienteerde extra-parlementaire kabinet Cort van der Linden aan het bewind. Het was samengesteld uit liberaal geörienteerde mensen, die geen deel uitmaakten van het parlement, met uitzondering van het eerste kamerlid ir. C. Lely. Deze had de portefeuille van waterstaat aanvaard onder beding dat een wet voor „Droogmaking Zuiderzee” zou worden ingediend. Op politiek terrein vormde deze regeerperiode een markant keerpunt in het Nederlandse staatsbestel. De partijen van linker- en rechterzijde vonden elkaar op een compromis. Naast de gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs stemde de kamer in met de invoering van algemeen kiesrecht onder aanvaarding van de evenredige vertegenwoordiging. Het census-kiesrecht en het districtenstelsel werden daarbij afgeschaft. Dit betekende een grote versterking voor de partijpolitiek en de mogelijkheid voor de kleinere partijen deel te gaan uitmaken van het parlement. Onder vigeur van het nieuwe kiesstelsel maakten 17 partijen hun entree in de Tweede Kamer tegenover 6 partijen onder de vroegere

kieswet. Bovendien had er een grote verschuiving plaats in het ledental van de oude partijen.

Eén van de nieuwe partijen was de „Economische Bond“. Deze partij werd opgericht door mr. W. Treub, een der markante ministers uit het kabinet Cort van der Linden. Treub was gestart als zeer links geörienteerd radicaal gemeenteraadslid van Amsterdam maar had ondertussen een sterke zwenking naar rechts gemaakt. Bij de verkiezingen van 1918 kwam hij met een nieuwe leuze. De economie moest de allesbeheersende factor zijn bij het landsbestuur, zich uitend in een welvaartspolitiek. Hij vond zijn aanhang vooral in de kringen, die hij vroeger als radicaal bestreden had, de ondernemers en industriëlen.

Koster sloot zich aan bij deze nieuwe partij. Speculerend op zijn populariteit in de mijnstreek gaf men hem een plaats op de kandidatenlijst. De verkiezingscampagne werd met alle felheid gevoerd. In Heerlen bij voorbeeld hief dr. Poels de leuze aan: „Wij hebben geen kosters van andere kerken nodig“. Het resultaat der stemming was voor de voormannen van de Economische Bond teleurstellend en ondanks een aantal stemmen in de mijnstreek werd Koster niet als kamerlid gekozen. Na enige jaren ging de partij op in de Vrijheidsbond, waarbij zich ook Koster aansloot.

Zijn politieke ambities waren opgewekt en richtten zich nu allereerst op de regionale problemen. In 1923 kwamen de liberalen voor het eerst uit met een eigen lijst bij de verkiezingen van de Provinciale Staten met ir. Koster als lijsttrekker. Ze behaalden net voldoende stemmen voor één zetel en Koster deed toen zijn intrede als lid van de Provinciale Staten. In de volgende jaren werd hij telkens herkozen, totdat hij in 1933 om gezondheidsredenen als lid bedankte. Als eenling in de Staten had hij vaak een van de grote meerderheid afwijkende mening, die hij met groot gezag verdedigde. Achteraf is nogal eens gebleken, dat het gelijk aan de kant van Koster lag, zoals bij de oprichting van de Provinciale Electriciteitsmaatschappij. Koster was een goed en gezien lid van de Limburgse Staten, en nam geregeld aan de beraadslagingen deel. Zijn terugtreden betekende het voorlopige einde van het rechts geörienteerde vrijzinnige element in de Limburgse Staten. Eerst in 1966 deed het weer zijn intrede, toen voor het eerst leden van de V.V.D. gekozen werden.

Koster had ondertussen de smaak te pakken gekregen en het baarde dan ook geen verwondering, dat hij na zijn mislukte poging van 1918 streefde naar een lidmaatschap van het parlement. Deze gelegenheid deed zich voor bij de Eerste Kamer-verkiezingen in 1926. In de groep Zuid-Holland hing het van de „Plattelandspartij“ van boer Braat af, of een liberaal of een anti-revolutionair zou worden gekozen. De liberale partij schoof twee kandidaten naar voren, de bekende oud-minister ir. Cornelis Lely en ir. Jan Koster. De plattelanders vonden ir. Lely te links, maar wa-

ren wel bereid op Koster te stemmen. Met behulp van deze stemmen deed Koster in september 1926 zijn intrede in het parlement als lid van de Eerste Kamer, waarvan hij lid bleef tot september 1933, toen hij ook hier om gezondheidsredenen ontslag nam.

Zijn belangrijkste interventie in het parlement was de redevoering gehouden bij de behandeling van het Rijn-Schelde-verdrag. In oktober 1926 was dit verdrag door de Tweede Kamer met een krappe meerderheid aangenomen, 50 tegen 47 stemmen. De scheidingslijn liep door verschillende fracties heen. De socialist Vliegen en de katholiek Nolens waren de grote verdedigers van het verdrag. Dank zij hun invloed werd de krappe meerderheid verkregen. Vier maanden later werd dit tractaat met België aan de orde gesteld in de Eerste Kamer. In deze periode was in het land allerwege agitatie gevoerd om druk uit te oefenen op de Eerste Kamer om het verdrag af te stemmen. Bij deze gelegenheid trad voor het eerst ir. A. Mussert, de latere leider van de N.S.B., naar voren als secretaris van het actiecomité.

In de Eerste Kamer voerden bij de mondelinge behandeling niet minder dan 27 van de 50 leden het woord, waaronder alle leden van de liberale fractie. De tegenstanders van het verdrag brachten praktisch allen als hoofdmotief naar voren de bevoorrechtiging van de haven van Antwerpen ten nadele van de Nederlandse havens, speciaal Rotterdam en Amsterdam. Het uitgangspunt van Koster vormden de Limburgse belangen. In de aanvang van zijn rede stelde hij: „Ik wil de aandacht der vergadering vragen voor een 'beschouwing over het verdrag, speciaal voorzover het betrekking heeft op 'Limburg, de provincie waar ik sedert 25 jaar woonachtig ben''. Met zijn betoog keerde hij zich tegen de argumenten van dr. Nolens, die onder meer de belangen van Limburg naar voren had geschoven indien alle kanaalplannen verwezenlijkt zouden worden. In een scherpzinnig betoog ontleedde hij deze plannen en liet zien, dat zij voor Limburg niets betekenden. Tegelijkertijd gaf hij blijk de Belgische kanaalplannen beter te doorzien dan de Nederlandse Rijkswaterstaat, die een grote kanaalverbinding Luik - Antwerpen op diverse gronden onuitvoerbaar vond. Korte tijd later zou het plan voor de aanleg van het Albert-Kanaal op tafel liggen, niet alleen van belang voor de scheepvaartverbinding Luik en Belgische Kempen met Antwerpen, maar ook voor de toevoer van Maas-water ten behoeve van de drinkwatervoorziening van de agglomeratie Antwerpen.

Bij de eindstemming waren alle 50 leden van de Kamer aanwezig; 33 verklaarden zich tegen en 17 voor aanneming van het verdrag. Het zou tot in onze dagen duren voordat de Rijn-Scheldeverbinding tot stand kwam, waarbij ook enkele Limburgse problemen werden opgelost, zoals het verwijderen van de stop van Ternaaien.

Bij verschillende gelegenheden heeft Koster nog aan de debat-

ten deelgenomen, zoals bij de bespreking van de overval op Curaçao in 1929 door de Venezolaanse rebellengeneraal Urbino, waarbij hij de regering verweet te ver te zijn gegaan met de nationale ontwapening. Bij al zijn interventies gaf hij blijk van een ruim inzicht en goede bestudering van de problemen die hij aan de orde stelde.

Koster is ook nog korte tijd lid geweest van de gemeenteraad van Heerlen. In 1931 werd hij als zodanig gekozen. Reeds spoedig nadien verslechterde zijn gezondheidstoestand, zodat hij slechts enkele zittingen heeft bijgewoond. Door zijn overlijden in 1935 kwam ook aan deze activiteit een definitief einde.

De industriële activiteiten van ir. Koster na de eerste wereldoorlog

De Eerste Wereldoorlog was het einde van een tijdperk. De ontwikkelingen als gevolg van de oorlogsinspanningen veroorzaakten grote en diepgaande wijzigingen in het industriële patroon. Deze problemen gingen ook niet onopgemerkt aan Koster voorbij. Ook hier toonde hij inzicht, doorzicht en aanpassingsvermogen.

De booractiviteiten, waarmede hij als industrieel gestart was, veranderden geheel van karakter. Tot aan de Eerste Wereldoorlog nam de steenkool een monopoliepositie in als energiedrager. Deze oorlog was gewonnen op „stromen van olie”. De aardolie begon zijn opmars ten koste van de steenkool. Er was in Europa nauwelijks interesse voor het verwerven van steenkoolconcessies. Booractiviteiten voor het opsporen van steenkool hadden nauwelijks nog betekenis.

De werkplaats van „Mijnbouwkundige Werken” te Heerlen had tijdens de oorlog nog volop werk gehad, mede ook voor Nederlands-Indië, als gevolg van het feit, dat leveranties uit en door de oorlogvoerende landen uitgesloten waren. Na de oorlog liepen de opdrachten terug. Wel werd getracht elders opdrachten te verwerven. In 1922 werd dipl. ing. Hövig naar Rusland gestuurd om te trachten orders te plaatsen bij de petroleumindustrie van Bakoe, evenwel zonder groot succes. Gebrek aan orders en een verliesgevend bedrijf leidden ertoe -- toen ook nog de steun van de locale overheid uitbleef-- dat het bedrijf aan de Esschenderweg in 1926 werd stilgelegd.

Tevoren was samen met het bankhuis Hope een concessie-aanvraag ingediend voor een terrein in de omgeving van Winterswijk groot 10.340 HA, onder de naam Gelria, voor de ontginning van steenzout, steenkool en aardolie. Zout en kolen waren aange-toond, olie niet, zodat deze eerste aanvraag voor een olie-concessie op Nederlandse bodem werd afgewezen. Wel was er in 1923 in de buurtschap Oorle bij Winterswijk olie aangetoond; deze vondst werd echter niet van betekenis geacht. De concessie Gelria werd in

1930 verleend en prijkt nog altijd voor een bedrag van f 900.000,- op de balans van de ondertussen tot een holdingmaatschappij omgevormde „Mijnbouwkundige Werken“.

Ook op het gebied van de toepassing van de aardolieprodukten bracht de Eerste Wereldoorlog een grote verandering. De era van het gemotoriseerde vervoer begon. De auto –voordien nog meer een curiositeit dan een echt vervoermiddel– begon zijn opmars, vooral toen Ford de „volksauto“ tot ontwikkeling bracht. Interessante produkten waren nu benzine, stook- en dieselolie; de bunkerkolen verdwenen bij de marine en daarna ook bij de koopvaardijvloot. Dit leidde tot schaalvergroting van de oliemaatschappijen. De distributie van aardolieprodukten met blik en vat moest plaats maken voor de pomp- en servicestations.

Het eenvoudige grafmonument van het echtpaar Koster op de begraafplaats aan de Akerstraat te Heerlen. Op de staande steen leest men: EN NU BLIJFT GELOOF HOOP EN LIEFDE 1 COR: 13: 13. Op de liggende steen is vermeld: JAN KOSTER geboren 13 juni 1875, overleden 12 januari 1935. PAULA KOSTER-GREEVEN geboren 5 februari 1874, overleden 21 januari 1954. (foto Van der Wijst, 1979).

In het midden van de jaren twintig begon dit nieuwe distributiesysteem zijn opmars in de Verenigde Staten. Voor de kleinere oliemaatschappijen, zoals Koster die had opgericht in Roemenië, was geen plaats meer. Nadat Koster zijn oude rechten herkregen had –in Roemenië was de gehele olieindustrie in 1916 tijdens de bezetting van dit land door de Duitsers genaast– zocht hij aansluiting bij een grotere oliemaatschappij. In 1923 gingen de Sirius

en de Orion op in de Engelse „Phoenix Oil and Transport Co“. Koster werd meteen benoemd tot vice-president van deze niet onbelangrijke oliemaatschappij.

Toch kroop het bloed nog eens waar het niet gaan kon. Al tijdens, maar vooral in de jaren na de Eerste Wereldoorlog kwam het Zuidamerikaanse continent in de belangstelling te staan van de olie-experts. Grote vondsten in Venezuela stimuleerden de explorateurs ook in andere Zuidamerikaanse landen naar olie te zoeken. Koster stichtte de „Comodoro Oil and Transport Cie“, die in Argentinië verkenningsboringen verrichtte. Hier werd resultaat geboekt en een olieconcessie verworven. Deze concessie prijkt nog altijd op de balans van de „Mijnbouwkundige Werken“. De financiële resultaten in de vorm van royalty-rechten zijn echter minimaal geweest als gevolg van de wettelijke bepalingen en de oliepolitiek van de republiek Argentinië.

Meer succes heeft Koster als industrieel geboekt op een ander terrein, waar hij van de aanvang af bij betrokken was, namelijk de stichting van een hoogoven- en staalbedrijf in Nederland. De afsluiting van ons land gedurende de Eerste Wereldoorlog toonde op overtuigende wijze de afhankelijkheid aan van ons land voor wat betreft primaire staalprodukten. Van verschillende zijden werd dit probleem aangesneden. In september 1918 was men zo ver, dat leiders uit de financiële, industriële en handelswereld het eens werden en bij notaris Treub in Den Haag een akte passeerden, waarbij een Nederlands Hoogoven Staalbedrijf werd gesticht. Koster was een van deze oprichters en nam via zijn „Mijnbouwkundige Werken“ voor een bedrag van f 500.000,- gewone en f 15.000,- preferente aandelen deel in het stichtingskapitaal van deze nieuwe onderneming. Ofschoon de Nederlandse staat grootaandeelhouder was, valt het op dat de Staatsmijnen als cokes-toeleveringsbedrijf niet participeerden bij de oprichting. Ir. J. Koster en ook mr. dr. Louis Regout werden tot lid van het college van commissarissen benoemd.

Als eerste directeur van deze nieuwe onderneming werd aangehouden H.J.E. Wenckebach. Deze was van 1902 tot 1907 de eerste directeur van de Staatsmijnen. In 1907 werd hij benoemd tot directeur van Gouvernementsbedrijven in het voormalige Nederlands Oost-Indië. In januari 1914 repatrieerde hij en werd in de oorlogsjaren betrokken bij de voorbesprekingen, die tot stichting van het hoogovenbedrijf leidden. Deze functie vervulde hij vanaf 1918 tot 1924. Zoals prof. de Vries hem typeerde was Wenckebach een man met een aangeboren voorkeur voor pionierswerk voor een éénmaal voorkomende taak. Typisch bewindvoerder was hij niet, vandaar ook dat hij op grote posten nergens een langdurige carrière heeft gemaakt. De meer economisch denkende commissarissen, waaronder Koster, stelden dan ook naast Wenckebach in 1920 een meer industrieel denkende directeur aan in de

persoon van ir. G.A. Kessler.

De jaren tot aan de Tweede Wereldoorlog waren voor het nieuwe hoogovenbedrijf, gevestigd te IJmuiden, niet gemakkelijk. Diverse formules van samenwerking met andere, onder meer Duitse ondernemingen werden besproken en beproefd. Koster had als commissaris een groot aandeel in de beraadslagingen en niet zelden nam hij een afwijkend standpunt in, soms remmend soms stimulerend. Dit laatste was onder meer het geval, toen de hoogovens samen met de Shell overgingen tot stichting van een chemisch bedrijf voor de fabricage van kunstmeststoffen.

De grote opbloei van het hoogovenbedrijf te IJmuiden lag na de Tweede Wereldoorlog. Koster heeft dit dus niet meer meegeemaakt. In 1934 nam hij om gezondheidsredenen zijn ontslag als commissaris. Wanneer „Mijnbouwkundige Werken“ als holdingmaatschappij nog altijd meetelt, dan is dit door haar aandelenpakket van het hoogovenbedrijf, dat thans een waarde vertegenwoordigt van bijna drie miljoen gulden. Deze deelneming vormt nog het hoofdbestanddeel van het bezit van „Mijnbouwkundige Werken“.

Zaterdag 12 januari 1935 overleed Koster in een kliniek te Bonn, waar hij al enige tijd in behandeling was, nog geen zestig jaar oud. De te Heerlen verschijnende regionale bladen vonden het bericht belangrijk genoeg om het nog op zondag te bulletineren, en terecht! In de 35 jaren, dat hij aan het industriële en openbare leven had deelgenomen, had hij heel wat tot stand gebracht.

Mevrouw Koster heeft hem nog geruime tijd overleefd. Zij overleed te Heerlen op 21 januari 1954. De door het echtpaar gebouwde villa aan de Valkenburgerweg, die veel van zijn luister heeft verloren doordat de grote rozenperken zijn verdwenen, herinnert nog aan deze verdienstelijke man. Gelukkigigwijze bestonden er in die tijd nog niet zo'n stringente voorschriften voor het oprichten van grafmonumenten als heden het geval is, zodat de herinnering aan het echtpaar Koster nog altijd levendig gehouden wordt door het massieve grafmonument op het kerkhof aan de Akerstraat.

C.E.P.M. Raedts

GERAADPLEEGDE BRONNEN:

Gemeentearchief van Amsterdam.

Gemeentearchief van Heerlen.

Archief van de Technische Hogeschool te Delft.

Archief van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs in Den Haag.

Eindverslag van de Rijksopsporingsdienst van Delfstoffen, Amsterdam, 1903-1928.

Jaarboek van het Geologisch mijnbouwkundig genootschap voor Nederland

en koloniën, Amsterdam, 1913-1914.

Jaarverslag van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Zuid-Limburgsche mijnstreek, gezeteld te Heerlen, Heerlen, 1926-1933.

Notulen van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Zuid-Limburgsche mijnstreek, gezeteld te Heerlen, Heerlen, 1925-1933.

Jaarverslag van de hoofd-ingenieur der mijnen, 's-Gravenhage, 1900-1933.

Jaarverslag van Mijnbouwkundige Werken, 1971-1974.

Laura-scope, N.V. Laura en Vereniging, Eygelshoven, december 1974.

Limburger Koerier, Maastricht 1935.

Limburgsch Dagblad, Heerlen 1935.

Handelingen van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, 's-Gravenhage, 1926-1934.

Notulen van de zittingen der Provinciale Staten van Limburg, Maastricht, 1923-1934.

Koninklijk Besluit van 15 november 1928, nr. 23, met machtiging tot aanvaarding van een schenking van ir. J. Koster door de Lutherse gemeente.

Besluit van de Synodale commissie van 15 juni 1925, Dordrecht 1925.

G. Brouwer en J. Coenen, Nederland aardgasland, Amersfoort 1968.

Colsen, J. Poels, Roermond enz. 1955.

N.C. Couvée en P.H. Ritter jr., Mijnwetgeving, Haarlem 1906.

C. Gerretson, Geschiedenis van de Koninklijke, deel V, Baarn 1973.

K. Hoffmann, Oelpolitik, 1927.

J. Koster, Rede bij gelegenheid van het vijf en twintig-jarig ambtsjubileum van C. Blankevoort, hoofd-ingenieur der mijnen.

J. Koster, Zuid-Limburgsche kanaalproblemen, Maastricht 1930; rede voor de Vereeniging van ingenieurs in Zuid-Limburg, 13 januari 1930 te Maastricht.

P.J. Oud, Het jongste verleden; parlementaire geschiedenis van Nederland, deel I-III, Assen 1968.

Ir. C.E.P.M. Raedts, Ir. Jan Koster, een Heerlens industrie pionier en politicus, in: Jaarboek Sociaal Historisch Centrum.

J. de Vries, Hoogovens, IJmuiden 1968.

W.A.J.M. van Waterschoot van der Gracht, De Amerikaanse petroleumindustrie en de nieuwe koers, 1929.

W.J. van Welderen baron Rengers, Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland (van 1849 tot 1901), deel 4, 's-Gravenhage 1955.

J.Th.H. de Win, De geschiedenis van Vaals, Vaals 1941.

Sint Bernardinuscollege in vroeger jaren

Bij gelegenheid van het gouden jubileum van de Staatsmijnen in mei 1952 verscheen een boekwerk van ruim 400 bladzijden, getiteld: „Mijn en Spoor in Goud“. Tientallen medewerkers van naam leverden bijdragen over de meest uiteenlopende onderwerpen, ook op cultureel gebied, maar dat de redactie verzuimde een artikel aandacht te laten schenken aan het St. Bernardinuscollege,

moet als een ernstige tekortkoming worden aangemerkt. Dit onderwijsinstituut was immers toen al voor Heerlen en de gehele mijnstreek van niet te schatten betekenis. Een tweede reden waarom dit doodzwijgen nooit had mogen gebeuren, is het feit dat de ontwikkeling van de Heerlense H.B.S. de ontwikkeling van de mijnen en spoorwegen in oostelijk Zuid-Limburg als het ware op de voet heeft gevolgd. Immers in 1909 reeds begonnen de activiteiten die tot de oprichting van de H.B.S. hebben geleid. En dit brengt ons tot de derde reden om van een leemte in het gedenk-

boek te spreken. De oprichting van een bijzondere (d.w.z. niet-openbare) middelbare school was in die tijd een zo uniek feit dat het niet onvermeld had mogen blijven. Integendeel, met trots had men hieraan mogen toevoegen dat het de eerste in den lande was. Behalve Rolduc en de bisschoppelijke colleges had Limburg geen katholieke middelbare scholen (enkele kloosterpensionaten buiten beschouwing gelaten) en de subsidiebepalingen waren zo ongunstig dat het stichten daarvan lang tot de vrome wensen behoorde. Wat het lager onderwijs betreft, was de toestand niet veel anders: toen in Heerlen de katholieke H.B.S. werd opgericht, was er nog geen katholieke lagere school voor jongens.

Er zouden veel namen te noemen zijn uit de kring van de vooruitziende doorzetters die er voor gezorgd hebben dat de H.B.S. in september 1913 haar poorten kon openen. Ik volsta met deze drie: kapelaan H. Erens, pater S. Bennenbroek en pater D. Rombouts. De toenmalige Heerlense kapelaan Erens was de stuwende kracht in de fase van de eerste besprekingen. Pater Bennenbroek was het die als Provinciaal alle offers die de Franciscanen zouden te dragen krijgen, aanvaardde nadat een andere orde zich, mede om de financiële consequenties, had teruggetrokken. Pater Rombouts, gardiaan in het Noordhollandse Nieuwe Niedorp, nam de zware en veelomvattende taak op zich directeur van de nieuwe school te worden.

Het waren niet alleen financiële zorgen die de Franciscanen op zich hadden genomen; ze waren van velerlei aard. De opgave om leraren af te staan voor de Heerlense H.B.S. was er één van en zeker niet de geringste. Ook dit is iets dat Heerlen nooit mag vergeten, want het waren de allerbeste krachten die de orde hiervoor vrijmaakte. Een Apollonius van der Mazen, een Aurelius Pompen, een Gerlach Royen, zij behoorden tot die docenten van het eerste uur. Dr. Pompen en dr. Royen, beiden cum laude gepromoveerd, respectievelijk in de Engelse en in de Nederlandse taal- en letterkunde, beiden tot het hoogleraarschap geroepen (Pompen in 1925 aan de R.K. Universiteit van Nijmegen, Royen in 1932 aan de Rijksuniversiteit van Utrecht), kan ik zonder meer noemen. En als de confrater-chroniqueur in het Gedenkboek van 1938 van Van der Mazen zegt: „Zijn naam als leraar had ook ver buiten de naaste omgeving een buitengewone klank” en „de H.B.S. draagt nog de stempel die hij voor een groot deel er op plaatste”, dan mag ik ook zijn naam in herinnering brengen zonder vrees anderen te kort te doen. Hij was, in de goede zin van het woord, als docent een geweldenaar.

In 1926 werd het 12½-jarig bestaan van de school gevierd. In de feestcommissie was katholiek en niet-katholiek Heerlen vertegenwoordigd. Het moet toen voor de paters toch wel een grote voldoening zijn geweest uit de mond van de heer Schweitzer, woordvoerder der commissie, te horen dat Heerlen besefte wat het aan

de Franciscanen te danken had en daarvoor zijn dankbaarheid wilde tonen.

Ik stipte reeds aan dat de geschiedenis van de in 1913 gestichte H.B.S. is neergelegd in een door de Franciscanen zelf uitgegeven gedenkboek „St. Bernardinus Heerlen 1913-1938“. Ik kan mij dus, in het kader van dit artikel, beperken tot enkele feiten en persoonlijke herinneringen uit de twintiger jaren.

Het jubileum in 1926. Men ziet ondermeer van links naar rechts: pater Aurelius Pompen, pater Damascenus Rombouts, mr. M.A.M. Waszink, minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, voordien van 1913-1926 burgemeester van Heerlen, pater Damasus Sloots en pater Apollonius vander Mazen.

In 1918 was de als driejarige H.B.S. gestichte school omgezet in een vijfjarige en zo kon in 1920 voor het eerst eindexamen worden gedaan. De „klas“ telde zes kandidaten. In 1921 waren het er vijf, in 1922 drie en in 1923 zeven. Daarna kwam er een langzame stijging naar een meer normale klassebezetting. De eerste groep van 1920 moest voor een commissie in Roermond examen doen omdat de school nog niet het jus promovendi, het recht om zelf diploma's uit te reiken, had verworven. Vanaf 1921 waren het normale schoolexamens. Zelf heb ik tot de bevoorrechten van de eerste „jaargangen“ behoord, want dat wij met zulke kleine klassen en met zulke excellente leraren in de meest ideale omstandigheden konden studeren, behoeft geen beoog. Daar kwam nog bij dat weinig invloeden van buiten ons van de studie afhielden. We voetbalden veel (op het nog onbebouwde

terrein tegenover de school werd iedere drie weken een nieuwe club opgericht!), er was een zangkoortje en een toneelclub, maar daar hield ook alles mee op. Desondanks zat de school nog met een stevig reglement van orde achter ons aan. Zo mocht er op weg van huis naar school en van school naar huis niet worden gerookt (dit gold ook voor de hoogste-klassers) en tussen 5 en 7 mocht je niet op straat worden gezien. Je werd dan geacht thuis aan de studie te zijn. In de praktijk viel de naleving - of de overtreding, zo men wil - van deze voorschriften echter wel mee, want controle was uiteraard praktisch onmogelijk.

Toen ik in 1923 de H.B.S. verliet, telde de school nog maar ruim 145 leerlingen (met de handelsschool erbij ruim 180). Weer zo'n factor om er de prettigste herinneringen aan te behouden. In de echte zin van het woord was het een schoolgemeenschap. Van laag tot hoog (omgekeerd natuurlijk minder) kende je iedere medeleerling en de omgang met de kleine groep leraren, die je kenden van haver tot gort, was zeer persoonlijk en hartelijk. Nee, we hadden geen inspraak, dat niet. Gelukkig ook maar, want als eigenwijze pubers zouden we ongetwijfeld aan de prettige sfeer veel hebben bedorven.

Een evenement was het jaarlijkse schoolreisje. We gingen nooit ver, het bleef bij Valkenburg en omgeving, maar zo'n dag werd door de paters zo grondig en met zo'n inzicht voorbereid en het onthaal in de gereserveerde gelegenheden was zo goed, dat het uitstapje iedere keer een hoogtepunt in het schooljaar was. Eén keer gingen we naar Aken. Dat de reis staande in een open vrachtauto werd gemaakt (autobussen waren nog schaars!), maakte het voor ons jongens alleen maar prettiger.

Consciëntieus als hij was, hield pater Rombouts zich stipt aan de lesrooster, maar een middagje ijsvrij was nog wel eens af te bedelen. Achteraf geloof ik dat hij het niet alleen voor ons deed, maar ook voor zijn confraters waarvan sommigen hartstochtelijke schaatsers waren. „De Rousch“ was op zo'n middag een soort privébaan van ons, waar de leraar zich weer van een andere zijde liet zien en voor menige krabbelaar optrad als schaatsinstructeur.

Natuurlijk liep ook in onze tijd het schoolleven niet altijd op rolletjes, maar alles bij elkaar genomen waren het mooie zorgeloze jaren. Laat ik er echter aan toevoegen dat de jongens die met de trein of tram uit Sittard, Valkenburg of Kerkrade moesten komen, ook minder prettige herinneringen zullen hebben, te zwijgen van diegenen die eerst nog van hun dorp naar het station of tramhalte moesten fietsen. Dat moeten in hartje winter vaak barre ochtenden zijn geweest. De school heeft ook één leerling gehad die te paard kwam. Eerlijkheidshalve moet ik erbij zeggen dat dit wel niet iedere dag gebeurde.

J.C. Kats, Meerssen.

Berichten

SCHENKINGEN AAN DE OUDHEIDKUNDIGE DIENST

De oudheidkundige dienst ontving de volgende schenkingen: Van N.G.H.M. Eussen, Sittard: inventaris van het stadsarchief van Sittard 1243-1794; van C. van Dijk, Brunssum: een aantal oudheidkundige werken; van ir. P.J.A. Vlas, Heerlen: een historisch werk; van ir. J.C. Schlösser, Heerlen: een groot aantal tijdschriften en andere publicaties; van H.A. Beaujean, Hoensbroek: zijn publicatie „Stamboom familie Voncken van Heerlerheide en Hoensbroek"; van H.M.H. Goossens, Ubach over Worms: 465 bidprentjes; van mejuffrouw J. Janssen, Heerlen: ca. 330 bidprentjes; van H.J. Gielens, Heerlen: ca. 50 bidprentjes; van H. Loontjens, Heerlen: ca. 50 bidprentjes en ca. 40 rouwbrieven; van L. Hermens, Voerendaal: feestgids Oud Limburgs Schuttersfeest, 1979; van de gemeente Voerendaal: idem; van J.M. Kleynen, Heerlen: 11 negentiende-eeuwse akten uit het familie-archief Moulén; van H. Heugen, Amsterdam: een genealogie Heugen(s); van mejuffrouw Sterken, Heerlen: documentatiemateriaal; van het Koninklijk Harmonie-Orkest, Heerlen: 2 vaandels (1920 en 1970) van de protestantse harmonie Juliana; van de heer Glaser, Limbricht: 9 dia's van de tabula Peutingeriana van M.A. van der Wijst, Heerlen: zijn werk „Gedaachte en gedeachte", een Brabantse vertaling van 24 Limburgse gedichten van Nic. Bout.

BIJEENKOMSTEN WERKGROEP HET LAND VAN HERLE

Op 10 september vergaderde de werkgroep voor het eerst na het zomerreces. De heren L. Augustus en Alb. Corten brachten verslag uit van hun onderzoek in de archieven van de ministeries van Buitenlandse Zaken en van Oorlog te Parijs in verband met de bestudering van de periode 1672-1678.

L.G.O.G. KRING HEERLEN

Op 1 september 1979 hield de kring een dagexcursie naar „Het land van Jan van Sevensweert", waarbij een bezoek gebracht werd aan Susteren, St. Odiënberg, Maaseyk, Aldeneyck, Neeroeteren, Bree, Bocholt en Peer.

PROMOTIE

Op 16 mei 1979 promoveerde te Nijmegen de heer J.C.G.M. Jansen tot doctor in de Letteren op het proefschrift „Landbouw en economische golfbeweging in Zuid-Limburg 1250-1800, een analyse van de opbrengst van tienden". Promotor was professor P.H. Winkelman. Dr. Jansen is directeur van het Sociaal Historisch Centrum in Maastricht. Zijn dissertatie is verschenen als nummer 30 in de serie Maaslandse Monografieën. Het is verblijdend, dat ook dr. Jansen weer een Limburgs onderwerp gekozen heeft voor zijn proefschrift. Wij willen er daarom op deze plaats graag melding van maken.

ARCHIEFTENTOONSTELLING

In het kader van de internationale archiefweken wordt door de Limburgse archivariissen een reizende tentoonstelling samengesteld over het archiefwezen onder de titel „Beschreven Verleden“. De opzet is, om de bezoeker een inzicht te geven in taken en functioneren van de archiefdiensten aan de hand van teksten, archiefstukken, foto's en voorwerpen. De tentoonstelling is te bezichtigen in het Thermenmuseum te Heerlen vanaf 20 oktober tot en met 18 november op de normale openingstijden (dinsdag tot en met zaterdag 10.00 - 17.00 en zondag 14.00 - 17.00 uur).

Kroniek

1979

- 9-10 mei   Congres in Heerlen van DIVOSA, vereniging van Directeuren van Overheidsorganen voor Sociale Arbeid, met ontvangst door het gemeentebestuur in het Thermenmuseum.
- 14-16 mei   Driedaagse studieconferentie in Limburg van een delegatie van de christendemocratische fractie van het Europees parlement, waarbij een bezoek aan Heerlen, waar onder meer een discussiebijeenkomst plaats vindt in het Thermenmuseum.
- 19 mei   Officiële opening nieuwbouw van het Limburgs Dagblad, In de Cramer 37, Heerlen, door Limburgs gouverneur dr. J. Kremers.
- 1 juni   Officiële opening nieuwe verenigingsgebouw „De ouw shoël“ van de fanfare St. Caecilia te Ubachsberg-Voerendaal door burgemeester J.W.H. Sieben.
- 1 juni   Opening tenniscentrum „Kaldeborn“, Molenberg-Heerlen, door wethouder J.J.M. Verheugen.
- 1 juni   Benoeming van dr. H. Steneker, leraar klassieke talen, tot rector van de scholengemeenschap „Sintermeerten“ te Welten-Heerlen.
- 2 juni   Opening nieuwe visvijver - in beheer bij hengelsportvereniging „De Weggebekker“ - te Nieuw-Einde, Heerlen, door wethouder A.O.H. Rozeboom.
- 2-8 juni   Viering 50-jarig bestaansfeest van de Mariaschool, Gerard Bruningstraat 8, Molenberg-Heerlen.
- 4 juni   Viering 40-jarig priesterfeest van pastoor J. Frijns en 25-jarig bestaansfeest van de H. Geestparochie te Meezenbroek-Heerlen, van welke parochie pastoor Frijns 25 jaar geestelijk leider is; voorts herdenking feit, dat mej. E. Frijns 25 jaar als „juffrouw van de pastoor“ fungeert.
- 8 juni   Viering zilveren burgemeestersjubileum van mr. H.Th. Vrouwenraets, burgemeester van Schaesberg.
- 10 juni   Officiële opening moskee, de eerste gebedsruimte voor ongeveer 1500 in Zuid-Limburg verblijvende Moslims, in een voormalige school aan de Klompstraat te Heerlen.
- 15 juni   Overlijden van de 76-jarige Jan Maenen uit Heerlen, onder meer oud-voorzitter van de Katholieke Arbeidersbeweging in Limburg.
- 16 juni   Opening archeologisch museum in het keldercomplex van kasteel Hoensbroek.
- 19 juni   Afscheid van pater drs. Max van der Schoot o.f.m., rector Bernardinusgymnasium en directie-voorzitter van het Bernardinuscollege in Heerlen; hij gaat bij dit college als pastor fungeren.
- 20 juni   Opening tentoonstelling van werken van de kunstschilders Bram Bogart, Octave Landuyt, Marcel Maeyer, Pol Mara en Roger Raveil in Heerlens stadhuis door burgemeester J.A.M. Reijnen.
- 23 juni   Officiële opening geïntegreerde kleuter-basisschool „Kakertshöfke“ te Schaesberg door wethouder H.W. Mulders.
- 25 juni   Installatie Regionale Projectgroep Bestuurlijk Experiment Specifiek Welzijn door Heerlens burgemeester als voorzitter van het Stadsgewest Oostelijk Mijngebied, in aanwezigheid van minister-

- president mr. D. van Agt.
- 1 en 7 juli Viering Oud-Limburgs Schuttersfeest in Voerendaal; winnaar van het 67ste O.L.S. wordt de schutterij St. Hubertus uit Ubachsberg-Voerendaal.
- 23 juli Overlijden van pater Jucundus (Theodorus) Bouwman o.f.m., oud-rector Bernardinusgymnasium te Heerlen, in de leeftijd van 88 jaar.
- 1 aug Benoeming van drs. M. Sijstermans, leraar Nederlands, tot rector van het Bernardinusgymnasium te Heerlen.
- 1 aug Fusie tussen de Broederschool, Kerkraderweg 7, en de Maria-school, Gerard Bruningstraat 8, te Molenberg-Heerlen; de nieuwe naam is Basisschool „Op d'r Berg“.
- 1 aug Opening camping „Hitjesvijver“ aan de Willem Barendzweg te Heerlerheide-Heerlen door wethouder H.L.M. Savelsbergh.
- 13 aug Heroprichting kring Heerlen en omstreken van „Veldeke“, vereniging tot instandhouding en bevordering van de Limburgse volkscultuur.
- 18 aug Officiële ingebruikstelling nieuwe slaapvleugel van het Natuurvriendenhuis „Eikhold“ („Villa Koster“), Valkenburgerweg 72 te Heerlen, door Heerlens burgemeester.
- 22 aug Uitreiking door Heerlens burgemeester van het Eerste Hulp bij Rampen (EHBR) -diploma aan elf Heerlense gemeenteambtenaren, allen teamleden van de bedrijfszelfbescherming.